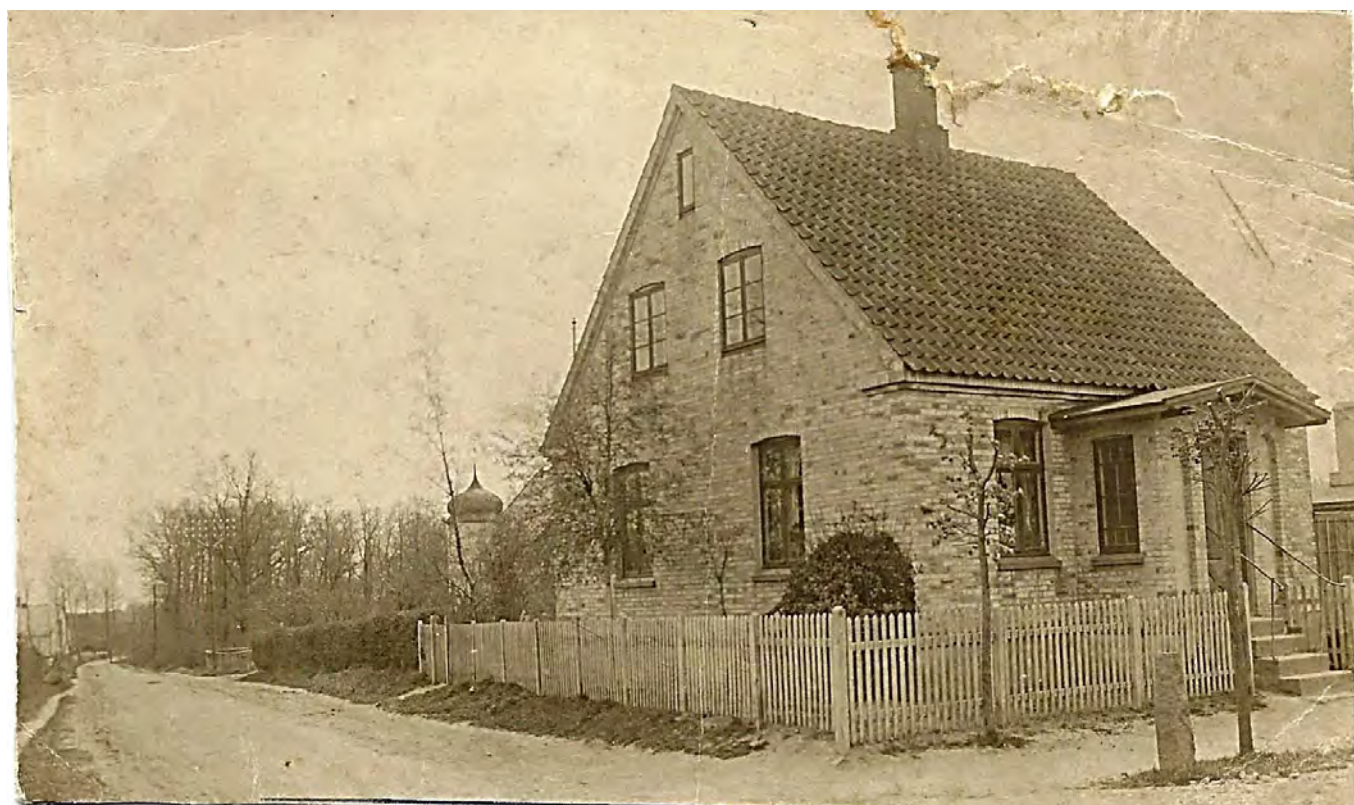

A n e t r æ e t

Nr. 89, maj 2023

ISSN: 1603 – 0281

Købmandsforretningen i Lobbæk

Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening

Generalforsamlingen 2023.....	3
Stormfloden 1872.....	4
Lægdsruller.....	5
En fritidsinteresse.....	6
Billedgengivelse.....	9
Nyt fra FOTOgruppen.....	11
Privat forskergruppe.....	12
Boganmeldelse.....	13
Kvartalets tip.....	14
Ejn vestermariahorra fortæller.....	15
Friluftsforedrag.....	22

Kære medlemmer.

Angående arrangementer, her har vi stadig et tilbage, nemlig vores årlige bustur på Bornholm. Det er lørdag den 26. august fra 10:00-17:00, og der er masser af ledige pladser endnu. Prisen er også fast nemlig 50.00 kr. pr. medlem. Det er da superbilligt, I prisen er inkluderet entre samt eftermiddagskaffe og kage, et hemmeligt sted på Bornholm. Hvis du vil vide mere, så kontakt vores sekretær på sk@bslf.dk for tilmelding og mere info.

I forhold til arrangementer, så er foreningen gået på sommerferie, men bestyrelsen arbejder stadig med at få næste sæsons arrangementsprogram på plads, den kabale skal vi nok få til at gå op.

For en god ordens skyld vil jeg oplyse jer alle, at hvis i endnu ikke selv har opdaget det, så har Ø-arkivet her i foråret ændret deres åbningsdage. Nu er der kun åbent mandage og torsdage fra 10:00 - 15:00. Hvis i skulle blive i tvivl om, hvornår der åbent, kan i finde det i det nyeste nummer af Anetræet på bagsiden.

Hav en rigtig god sommer og vel mødt igen til efteråret.

Hans Ressel, Formand

Dato	Program – Husk at sætte kryds i din kalender
Lørdag 26/8 kl. 10.00	Bustur på Bornholm, afgang fra Biblioteket
Hold dig opdateret på	https://bslf.dk/da/arrangementer.html

Generalforsamlingen

Efter at vi have mindet 7 afdøde medlemmer, indledte formanden med præsentationen af sidste års mange arrangementer: 14 foredrag, 2 fotoaftener 5 slægtsforskercaféer og et slægtsforskerkursus gjorde 2022 til det travleste år i foreningens historie.

Længere busture

Derudover måtte man aflyse en tur til Rigsarkivet, da man her ikke ønsker at åbne for foreninger om lørdage og vi jo ikke kan tage af sted på en hverdag. Det er dog planen i år at tage på en længere bustur et andet sted.

516 medlemmer

Vi har haft 25 udmeldinger, slettet 26 (manglende betaling) og med 19 nye tilmeldinger er medlemstallet nu på 516. Hvilket fik formanden til at opfordre alle, til at skaffe nye medlemmer til foreningen.

Vores medier

Anetræet er udkommet 4 gange i år, og flere ønsker at få det elektronisk hvilket sparer miljøet og foreningen en del penge på forsendelser.

Hjemmesiden kører meget stabilt og har haft over en million besøgende. Den vil snart blive opdateret med større sikkerhed.

Kures Gårdlister har fået sin egen portal "Bornholmske gårde".

Adgangen er angivet på bagsiden af Anetræet.

Vi kan se den ikke benyttes af så mange, men håber den bliver mere populær, da den er ret dyr i drift.

Vi kan glæde os til en ny opdatering af vores harddisk bl.a. med nye billeder af de ældste bornholmske kirkebøger.

Fremover

Det er planen at fortsætte 2023-2024 i samme stil med både lokale og udefra kommende foredragsholdere, billedaftener og slægtsforskercaféer hvis der stadig er stemning for dette.

Formanden sluttede med stor tak til alle aktive og vel mødt til den nye sæson 2023-2024.

Årets medlem blev Jens Aagesen som tak for sit arbejde som redaktør af Anetræet.

Stormfloden 1872

Af Fie Ellebye, sekr.

Efter generalforsamling fortalte metrolog Peter Aakjær, hvis forældre begge var bornholmere, om superstormfloden som ramte Bornholm i 1872. Det var den største naturkatastrofe i Danmarks historie. De fleste billeder fra dengang er fra Bornholm.

De fleste har nok set det foto fra Allinge, hvor skonnerten Robert er kastet op på kajen.

Nordøstenstorm

Problemet med denne orkan, var at vinden kom fra nordøst. Normalt suser den bare igennem, men denne gang blev den liggende i flere dage.

Der var mange skader på Bornholm, især i Allinge, men ingen melding om druknede.

Druknete over

Tværtimod var der mange der druknede på Falster: 52 personer, Lolland 29 personer.

På Langeland 3 ukendte børn, som nok kom fra Lolland.

Fyn 5 pers. og Als 2 pers.

I alt 90 personer.

250 skibe forsvandt

Det var også en katastrofe for skibsfarten. Der forliste/grundstødte 250 skibe og 100-150 søfolk omkom.

Der blev lavet en landsindsamling, hvor man fik samlet 1 million kr. til opbygningen, som gik til Lolland og Falster.

Ingen hjælp til Bornholm, men indsamlingskomiteen blev presset af staten, til at give nogle af pengene til Bornholm.

Metrolog Peter Aakjær

Lægdsruller

Af Fie Ellebye, sekr.

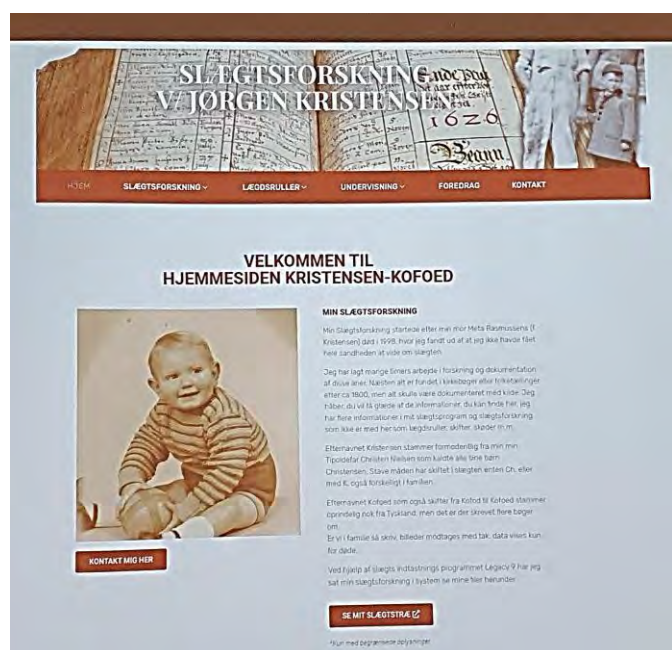
25. februar havde vi besøg af John Kristensen, der viste os smutveje til lægdsrullerne.

På Landsarkivet

John er en meget aktiv mand og det er til stor glæde for vores forening.

Det hele startede med at han kom på landsarkivet og lærte at læse Lægdsruller/Landsruller.

John har lavet en hjemmeside:

www.kristensen-kofoed.dk

som man skal have en kode til, som man får af ham.

Her er en søgeside til Lægdsrullerne og Landrullerne.

Landsrullerne har mange gange flere oplysninger med end Lægdsrullerne. F.eks. kan man være heldig at finde adresserne på de personer man leder efter.

Det der venter

John's fremtidsplaner er at indtaste konfirmationer fra Landrullens periode ca. 1850-1923, hvis de står der.

Han fortsætter med at indtaste de sidste søruller og vil følge lægdsnumrene når de flytter f.eks. udenfor Bornholm.

Han tager senere fat på de sidste sessionsprotokoller.

John efterlyser samtidig 1 eller 2 personer der kan hjælpe med projektet da, som han selv siger, at han lever jo ikke evigt.

Min fritidsinteresse

Af Finn Mortensen

Det hele startede i 2004 da jeg arvede en stamtavle efter min onkel Viggo Kure der var død.

Det var min morfar Robert Kure der havde fået lavet den engang helt tilbage i 1935.

Der var en del om hans 3 søstre og så en bror der var immigreret til USA mellem 1902 og 1912.

Ny interesse

Efter jeg havde set den igennem, gik jeg i gang med at opdatere den.

Jeg gik derfor på biblioteket for at høre om de havde noget om min morfar. Det

viste sig at der var en hel kasse med billeder og dokumenter i kælderen som han havde indleveret.

Flere dokumenter var fra hans mors tid som købmandshandlende i Lobbæk. Interessen var vækket.

Købmandsforretningen i Lobbæk

Kurestamtavlen

Jeg gik nu i gang med at udbygge denne stamtavle ved bl.a. hjælp af de filmstrimler der var til rådighed i bibliotekets kælder dengang.

Jeg fandt så enkelte fejl i Kurestamtavlen, men fortsatte bagud i tiden og kom til Rø omkring 1598.

Konens slægt

Min kone er af Wibeslægten på Balka, da hendes tipoldeforældre boede i Vibehuset ved Hotel Balka.

Wiberne kom til Bornholm i 1612.

Del af Vibehuset 2001.

Hjulpet mange

Siden har jeg lavet ca. 70 andre stamtavler for familie og venner.

De fleste er mest interesseret til og med oldeforældrene, men jo længere jeg kommer tilbage, jo mere spændende synes jeg det er.

Livshistorier

Jeg har også prøvet at skrive flere familiemedlemmers livshistorie.

Jeg begyndte at skrive min morfars livshistorie.

Han var født i Klemensker 1891. Efter en kummerlig barndom kom han efter sin fars død, som 7-årig i pleje i Lobbæk.

Han blev tømrer og gift, for derefter at flytte til Rønne i Fiskerstræde 2.

Aktiv morfar

Det viste sig at han gennem årene var en person der gjorde utrolig meget for Rønne i sit voksne liv, det er en fortælling helt for sig selv.

Han har været aktiv mange steder såsom, Nylars Afholdsforening, BO 42, Rønne Pensionistforening, Rønne Byråd, Rønne Sygekasse, Sygekassen FREM, Arbejdernes Radioklub hvor han var formand i 51 år.

Startede Seniorskolen

Han var også kasserer i Tømrernes Fagforening, sad i Rundskuekommiteen og i Rønne Menighedsråd.

Han var yderligere Vurderingsmand i 40 år og startede Seniorskolen.

Diplom og 3000 kr.

I 1980 fik han overrakt et diplom af "Rønne 19. oktober Fonden" for uselvisk arbejde ved Seniorklubben af Borgmester Johannes Schou.

I alle årene var han ansat på Frydenlund Byggeforretning. I alt blev det til 46 år hvor han først stoppede som 70-årig.

Andre Livshistorier

Også mine forældres og svigerforældres livshistorie, samt oldeforældres livshistorie har jeg skrevet ud fra de oplysninger jeg har kunnet finde.

Jeg har på ren sporløs stil engang fundet en moder og 2 søskende til en adopteret person på Sjælland.

Til tasterne

Da jeg mistede min kone i 2016, spurgte jeg Hans Ressel, om der eventuelt var noget taste-arbejde jeg kunne lave derhjemme.

Jeg fik så til opgave at renskrive og rette fejl ved alle Sandemænd på Bornholm gennem 300 år, fra før 1683 til 1973, hvor dette embede blev nedlagt.

Der var 15 sogn med 257 sandemænd gennem tiderne.

Der skulle skrives fødselsdag, dødsdag og lignende oplysninger.

Det samme for hustru og børn og forældre. En side pr. sandemand.

Begravelser

Da jeg blev færdig med det, startede jeg med Rønne Kirkegårds Begravelsesprotokol fra 1956 til 1998.

Der var 17 forskellige oplysninger pr. person pr linje: fornavn, efternavn, pigenavn, stilling, adresse, by, fødselsdag, dødsdag, begravelsesdag, gravstedet overladt til, adresse, by, udløber, samt diverse oplysninger. Det blev til 7882 linjer.

Vielser

Så fik jeg startet på kirkelige vielser fra 1814 til 1960 i Rønne, Knudsker, Ny-lars, Åkirkeby, Åker, Pedersker, Povl-sker og til sidst Nexø.

Det bestod af 23 forskellige oplysninger og blev til omkring 11000 linjer.

Senest er jeg startet på Borgerlige vielser i Rønne fra 1923 til 1969. Det bliver til 3320 linjer.

Hver linje med 10 forskellige oplysninger.

Stort arbejde

Når jeg tænker på, at jeg bruger ca. 5 min. pr. linje, foruden tid til at lede efter fejl og andet så er der brugt mange timer gennem tiden.

Åretsmedlem i BSLF

Jeg havde den ære at blive årets medlem i 2019. Det er altid skønt at det bliver påskønnet for det man går og laver. Der bliver brugt mange timer.

Det sker ofte at jeg står op midt om natten og skriver 1½-2 timer og så i seng igen.

Tak for hjælpen

Jeg har selv haft brug for det, andre har tastet gennem tiderne eller affotograferet. F.eks. af Lill Mai Didriksen eller Erik Schønwandt, derfor synes jeg, at jeg på denne måde kan sige tak for hjælpen.

Som en person udtalte sig: ”At slægtsforske er den største tidsrøver”.

Jeg kan kun holde med vedkommende.

Finn Mortensen, BSLF-åretsmedlem 2019

Billedgenkendelse

Af Merete Svendsen

Med en ny modtagelse af familie-billeder og andre dokumenter fra en fasters bo, er det altid spændende om man kan finde ud af hvad billedet kan fortælle af historie fra ens slægt.

”Skadegaard” stod der på billedet, men hvilken af de 4, der findes på øen?

Jeg søgte i Gårdebogen fra 1948 og i ”bornholmskebilleder” (bb), for at se om der var et tilsvarende billede, men intet held her.

De Skadegaards-billeder der var, var der opført nye udlænger på.

Facebook

Jeg satte så billedet på BHS facebook-side, og straks var der nogle, som mente det var ”Skadegaard” i Pedersker.

Ved at sammenligne privatvejen op mod gårdens indkørselsport i den gamle og nyere opførte længe og de 3 skorstene på stuehuset passede det.

At dette billede var havnet hos min

faster Margit, kunne passe med, at min faster måske havde været tjenestepige her i 1930-erne.

For selv om hendes forældre boede i Olsker, så boede hendes morforældre Thorsen ”Kuleborg” i Pedersker.

Faster havde tjent på to gårde på Bornholm.

Men jeg kendte kun den ene nemlig ”Splitsgård” i Klemensker, som hun også havde et billede af.

Arbejdere på Splitsgård

Karen og Kaj Sentius

Under min søgen efter Skadegaard i bb, traf jeg under Skadegaard i Nyker to billeder af et ægtepar, som der også var billeder af i min nye samling.

Billederne havde siddet i et album fra en pige i Nyker sammen med en mængde billeder af elever fra Bornholms Højskole fra 1914.

Billedet var af denne lærer og hans kone. Ham havde jeg tidligere læst om i ”SAMs arkiv”, nemlig sang/korlærer Kai Senstius og hans kone Karen Sofie.

Dette SAMs-arkiv, er samlet af Svend Aage Møller, tidligere lærer på Bornholms Højskole og fortæller højskolens historie.

Sang- og koralærer Kai Senstius var på skolen fra 1911 til 1924, og blev viet til Karen Sofie i 1914.

De fik tvillinger i 1915, som begge var døde inden Ft. 1921, hvor de var flyttet til Kapelstræde 16 i Rønne.

Her boede de nu med en søn født i 1917 og en datter født i 1918.

Højskoleelev

Men så var spørgsmålet, hvem i min familie havde været på Højskolen inden 1924, hvor Senstius flyttede tilbage til Odense.

Ved hjælp af SAMs arkiv fandt jeg frem til, at det var min ældste faster Hedvig Andersen i 1920.

Hun var da 18 år gammel og havde fået skolepenge fra amtet.

Yderligere blev det fortalt at hendes far, Ludvig Andersen havde været elev på skolen vinteren 1894-95, da Højskolen i Almindingen kun var 1 år gammel.

Fortsatte på Husholdningsskole

Efter højskoleopholdet tog min Faster Hedvig på Ankerhus Husholdningsskole.

Jeg har dog aldrig kendt hende, idet hun blev fundet druknet 27 år gammel i Nakskov badehavn.

Familiebesøg på Dalegård

Familiebillede

På det dette billede kendte jeg de 6.

Det var nemlig noget af min familie på Dalegård, men hvem var de 4 sidste?

Den ældre dame med babyen, den yngre mand bagved og drengen foran kendte jeg ikke.

Også et brev

Men så var der også et brev imellem alle de efterladte dokumenter, som min Farmor Janusine Andersen havde sendt til sin plejesøn Gunnar.

Han kunne ikke finde arbejde på

Bornholm i 1938, hvorfor han var taget til Sønderjylland og arbejdede på en gård hvor de dyrkede Gladiolus blomster.

Her er et udsnit af brevet, som giver svar på mit spørgsmål:

"Jeg talte nemlig i telefonen med tante Anna i går; Sigrid og Herman har fået en datter for ca. 3 uger siden".

Så det var personerne på billedet, som sikkert er fotograferet af Tante Annas datter Sigrid, som fik en datter Anny Kofoed Munch i Nexø i 1938.

Facit

Billedet er taget på Dalegård i Olsker, forår 1939 er fra venstre:

Gunhild Andersen f. 1906, datter på gården, **Aage Søndergård Nielsen** f. 1909 i Jylland, karl på gården og kommende svigersøn, forlovet med Margit.

Herman Due Munch, Sigrids mand, tante **Anne Kofoed**, mormor til baby **Anny** og siddende ved siden af søster **Janusine Andersen**, min Farmor på Dalegård.

Bagved Farmor står Farfar **Ludvig Andersen** f. 1873 på Dalegård, sønnen **Herluf** f. 1911 og endelig **Herman Andersen** f. 1857, bror til Ludvig og aftægtsmand på Dalegård.

Altså familiebesøg fra Nexø-kanten på Dalegård i Olsker, 1939.

Læg lige mærke til en form for rullegardiner udvendigt på vinduerne.

Nyt fra FOTO-gruppen

Af Elo Jacobsen

Jeg har endelig fundet "hullet" i indtastningerne.

Der mangler indtastning af 25 sider med 40 købere på hver side. Om de har været tastet ind og er blevet væk i Cyberspace, eller de bare er hoppet over ved jeg ikke, men vi er ved at taste dem ind nu.

Det kan alle de frivillige ikke arbejde med, så vi er også i gang med at taste dåbsoplysninger fra konfirmationerne fra kirkebøgerne ind, fra 1814 til ca. 1820, så kommer vi tilbage til ca. 1800.

Oplysningerne vil – når de er færdige – blive lagt på www.bornholmere.dk

PHD-studie

Vi er færdige med at taste Matrikelprotokoller til Anders Pihl, så nu kan han bruge oplysningerne i hans PHD-studie.

Foto-aften

Til FOTO-aften den 16. februar 2023 var der igen mødt ca. 35 medlemmer op, og af de ca. 500 billeder der blev vist, blev der sat navn på lidt under 100, så det er en genkendelse på 19%. Det er flot!

Privat forskergruppe

Af Dorte Kofoed

Vi er en lille gruppe af slægtsforskere på Midt-og Sydsjælland under BSLF, som mødes cirka en gang om måneden og drøfter vores passion inden for slægtsforskning og i særdeleshed vores bornholmske rødder.

Vi har været vidt omkring over kaffebordet og har drøftet alt fra DNA-forskning, harddisken fra BSLF, Lill-Mays liste over fødte og døde, skifteprotokoller, lægsruller og meget mere. Det er jo et udtømmeligt felt.

Gerne flere

Vi er p.t. Jørgen Kristensen, (Slagelse), som har aner tilbage til befrieren Jens Kofoed, og som finder sine aner primært i Snogebæk, Poulsker og Nexø.

Bente Rømer, (Vordingborg) har mest kig på Vestermarie og Hasle.

Susan Carlsen (Næstved), som finder sine aner i Rutsker og Klemensker, og ikke at forglemme Andersen-familien fra Julegaard i Rutsker.

Dorte Kofoed (Sorø) har et godt øje til Nylars, Arnager og Østermarie.

Bent J. Nielsen (Roskilde), som primært har aner fra Lobbæk og Vestermarie samt interesse for svensk indvandring, bl.a. fra området omkring Tomelilla i Skåne.

Slagelse Bibliotek

Vi har mødes privat hos hinanden, men når vi bliver en større gruppe, så har vi mulighed for at mødes fast på Slagelse Bibliotek. Og selvom vi er en lille gruppe, så har to af os konstateret, at vi har fælles bornholmske gener, eftersom vi har DNA-match på hinanden.

Hvis du er interesseret, så skriv en mail til enten Jørgen:

jorgen@kristensen-kofoed.dk

eller Dorte:

dortekofoed67@gmail.com

Boganmeldelse

Af Jens Aagesen

**Årsskrift, årgang 2022, nr. 3
illustreret. 110 sider, 100 kr.**

Bornholms Ø-arkiv.

Med udgangspunkt i de mange nye afleveringer man har modtaget i årets løb, okt. 2021- okt. 2022, giver man her et indtryk af hvad der er afleveret og som du evt. kan få tilgang til i din slægtsforskning.

Nexø borgere

Mest interessant er måske apoteker Lintrups visitkort, der giver indtryk af omgangskredsen i Nexø i slutningen af 1800-tallet, med eksempler på hvilke gaver man gav dengang.

En Peder Siersteds erindringer giver indblik i 1800-tallets liv på Christians Ø og Bornholm.

Der er også en artikel om familiefester i midten af 1900-tallet, en indkøbsforening "Muld og Klippe" fra 1970'erne og Magda Henriksens bornholmske lejlighedssange.

Sømandsliv.

Indleverede bøger fra Marckeregården i Nexø der bl.a. fortæller om sømandslivet tilbage i 1700-tallet.

Pedersker Sogn

Interessant for os slægtsforskere er der til slut en beskrivelse af Poul Erik Munks omfattende arbejde med at belyse historien om Pedersker sogn.

Indsamlinger af 1.600 lokale billeder, historier fra gamle sagn til et amerikansk bombefly, der nødlandede i Pedersker i 1944.

Poul Erik Munk nedsatte også forskellige studiegrupper til belysning forskellige emner i sognet, der afsluttede med rapporter vi i dag kan få glæde af.

Poul Erik Munk med ringbind under armen.

Bogen slutter med en oversigt over arkivalier afleveret til Ø-arkivet fra 1. oktober 2021 – oktober 2022.

Kvartalets Tip

Af Hans Vindahl

Dette kvartals link er lidt specielt, idet det er et link der indeholder mange andre link.

Linket er udarbejdet af Jytte Skaaning som i 2002-03 sammen med Bente Klercke Rasmussen skrev bogen:

"Find din slægt - og gør den levende"

Denne bog er et godt opslagsværk, med mange uddybende forklaringer på mange af de ting vi kan støde på i vores søgen.

Man kan fornemme at det er et par rigtige "arkivrotter" der har skrevet bogen.

Linket hedder:

www.genea.dk/bibliotek

Sidste opdatering er sket i 2019, men der er stadig mange gode og anvendelige henvisninger til aktuelle hjemmesider.

Bornholmske kirkebøger er der ikke et direkte link til, da der er ændret server siden udarbejdelsen af hjemmesiden.

Mange gode links

Det kan være svært at huske alle de links der findes når man slægtsforsker. Her er samlet en del af dem som man anvender, så skal man ikke huske dem i hovedet eller skrive dem ned.

Siden er delt op i 35 afsnit startende med kirkebøger hos både rigsarkivet og ao.salldata.dk.

Derefter følger kildeindtastninger, register til skifter m. m på nettet osv.

Bemærk i afsnit 9: Opsamlede adresser er der blandt andet henvisning til politiets registerblade for København, lægdsruller og aneguf (dødsfald i Statstidende). Københavns Stadsarkiv og meget andet.

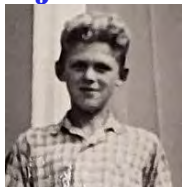
I afsnit 15 finder du blandt andet Krabsens stednavne (ca. 60000). Ligeledes er der her link med henvisning til amter gennem tiden.

Der er en ting du skal være opmærksom på når du anvender siden.

Du kan komme til at anvende meget mere tid end du har planlagt, da der findes mange henvisninger, som kan fange en slægtsforskers interesse.

Rigtig god fornøjelse.

Ejn vestermariahorra fortæller

Lars Peter Dahl, tidligere pedel på Knudsker Skole, fortsætter her sin fortælling om sin barndom på Nørregaard i Vestermarie.

Gæster på Nørregaard

Der var en forretningsdrivende i Rønne som havde den vane altid at komme op til Nørregård om søndagen med hele familien. Tre drenge og en pige.

Det skal dog siges at det som regel kun var de to af drengene der var med. De kom vist for at æde sig rigtig mætte.

Pigen var meget flink, men de to drenge kunne vi ikke fordrage.

De troede de var noget og opførte sig altid meget provokerende og overlegent.

Hævnen er sød

Dem var vi til gengæld også lidt stygge med somme tider.

For eksempel kom jeg engang til at skride så uheldigt ude i kostalden så jeg ramte hans ene fod, med det resultat at han faldt ned i "koflorinj".

Da køerne var på græs, var afføringen dejlig lind, så jeg skal love for at han så dejlig ud.

Han skreg i vilden sky og hans mor måtte spule ham før han kunne komme ind og blive rigtig vasket og få noget andet tøj på, og det var i sig selv en plage, for vi havde jo ikke så pænt tøj som deres.

Griseridt

Vi havde også udenfor vestre længe en svineløkke hvor alle søerne gik. De havde lavet verdens dejligste mudderpøl som de elskede at bade sig i.

Nogle af søerne var så skikkelige at vi drenge kunne sidde på ryggen af dem når vi kløede dem lidt bag ørerne og på ryggen.

Det viste vi så drengene og så skulle den ene af dem også prøve så vi hjalp ham op på en vi vidste absolut ikke kunne fordrage at have nogen på ryggen. Sikke et syn.

Hun hoppede engang og pladask lå han lige i mudderpølen.

Kors hvor han hylede, og vi var jo meget "kede" af det, som dumme landbørn kan være.

Vi skulle også lege nede ved dammen med vores hjemmelavede skibe og fange karusser og hoppe på stenene.

Der var nogle lerede skrænter og når de blev våde, var de næsten som grøn sæbe at stå på.

En gang de to drenge stod lige ved vandkanten kom min bror Karl løbende og ved et "uheld" kom han til at skride

lige ned på drengene, så de alle faldt ud i vandet.

Karl havde badebukser på, og de andre deres fine tøj så det var jo ikke så heldigt.

Deres far blev også meget vred og Karl sagde også pænt undskyld, men på den måde var det aldrig kedeligt når de kom. Dagen blev altid anderledes.

Udendørs aktiviteter

Jeg dyrkede meget idræt, gik til gymnastik, skydning, håndbold og folkedans. Om sommeren foregik det hele oppe i Vestermarie Plantage. Der var et dejligt område ved siden af skydebanen.

Gymnastikholdet. Lars Peter i mørk skjorte.
Vi havde et herligt kammeratskab. Holdt altid sammen, både på banen og udenfor.

Vi kørte ture om søndagen og kom også meget sammen i de forskellige hjem.

Dejlige oplevelser

Jeg tænker så tit på, hvor var det i grunden et held at der ikke var fjernsyn og radio dengang til at ødelægge tiden på. De unge i dag må gå glip af en masse dejlige oplevelser.

Forsamlingshuset

Om vinteren foregik alle aktiviteterne oppe på forsamlingshuset. Det var mest gymnastik og folkedans.

Jeg var helt god til gymnastik, kunne gå på hænder to gange rundt i salen og slå flikflak. Det var der ikke så mange der kunne den gang.

Sigrid Bendtsen ledede folkedansen. Hun var så sød så der blev aldrig lavet ballade.

Vi havde hver sin pige vi altid dansede med, det var vores kærester, men det ville vi ikke være ved når de andre spurgte. Så var det bare nogen dumme tøser.

Jeg dansede med Edel Westh fra Klintvang. Det var hendes lange røde hår jeg var betaget af og så var hun altid så sød og ligefrem, ikke så fræk som nogle af de andre kunne være.

Holdet til Folkedans.

Opvisning

Når der var opvisning, sad alle forældre på bænke langs med væggen og beundrede deres poder. De var et syn for guder. De sad også lidt i rangfølge. De fineste damer sad øverst i salen.

En gang vi kom derop, var jeg sammen med min broder Karl og så skulle vi jo rundt og hilse pænt som de artige børn vi var, men så skete der noget jeg aldrig glemmer.

Nysgerrig tante

Vi havde en tante som benyttede enhver lejlighed til at spørge: "Hvordan går det Ediths lille pige?"

Bare for hun havde fået hende før ægteskabet. Det var jo ikke så godt dengang. Min mor krympede sig hver gang hun spurgte og det var altid i andres påhør for at gøre det så pinligt som muligt.

Men så skete der det, at hendes egen datter fik en lille pige uden at være gift, men det fik jo ingen at vide.

Det hed sig at hun havde fået surt vand i maven og var blevet opereret på et hospitalovre.

Men hjemme vidste vi godt sammenhængen og så da Karl kom hen til Tante sagde han lige så højt: "Næ, goddag Tante, hvordan går det med A...s lille pige?"

Der blev helt stille i salen og hvis øjne kunne dræbe, var Karl faldet om på stedet.

Men Tante blev pludselig upasselig og måtte gå hjem. Stakkels lille Tante.

Karl Dahl

Lange cykelture

Jeg elskede at køre lange ture og når der ellers var dæk på cyklen, var det ikke sjældent jeg tog en tur til Hammeren. Det var mit foretrukne sted.

I det hele taget så har Nordlandet altid fascineret mig enormt. Den meget vilde natur og så det at man kan gå i Slotslyngen en hel dag uden at træffe et menneske. Kun dyr og fugle.

Jeg kunne somme tider drømme mig tilbage til 1600-tallet når jeg så Hammershus ligge der så flot og majestætisk. Man kunne næsten fornemme soldaterne deroppe.

Det fortalte jeg engang jeg kom hjem, men det var dumt!

Det drillede de mig længe for.

Jeg lærte at de største og bedste oplevelser skal man holde for sig selv ellers er det ikke oplevelser mere.

Dale med smeltevand

Dynddalen var jeg ofte i, der er så flot. Lige meget hvad tid på året man kommer, men måske mest om foråret med alle blomsterne og det store vandfald. Især de år hvor der er faldet meget sne og så alt smeltevandet skal ned over faldet, det er en oplevelse at se.

Storedal og Krybbedal er også meget smukke.

Jeg kører ofte derop nu på mine gamle dage, jeg kan ikke få nok af den natur.

Gerne alene

Jeg var ofte nede ved Kobbåen og Stavehøl, men der havde jeg altid nogle andre med, så det blev ikke den samme oplevelse.

Når man er flere, skal der altid snakkes og skrives og løbes. Det er da også sjovt, men det er ligesom det ikke behøver at foregå hvor der er så smukt. Fugle og dyr flygtede når vi kom.

Dog når Fuglekongerne kom på træk, kunne vi ikke skræmme dem. De var så mange så de tog ikke notits af os. De var herlige at se fare rundt oppe i træerne.

Bodil

Om sommeren var vi ofte nede på Balka og bade. Min Søster Bodil boede på Aspesbakke nede ved Nexø, så der var ikke så langt til stranden.

Der var der herligt at bade, men man skulle bare så langt ud for at få vand over knæhøjde, så jeg gik ofte en lang tur mens de andre badede. Altid hen til skanserne. Dem var jeg meget optaget af.

Det er et stort forsvarsværk og har også gjort sin gavn. Det forhindrede svenkerne at gå i land der i 1645. At de så gjorde det på den anden side af Nexø, ved Malkværnskansen, det er en anden historie.

Lybækkerne lavede trods alt en masse gode ting da de havde øen i begyndelsen af det 1500-tal. De byggede skanser rundt om hele øen alle steder der var chance for at nogen kunne foretage en landgang.

Det gavnede kan man se. For efter den tid var der ingen plyndringer fra havsiden.

Familien på Aspesbakke

Om efteråret når vi var på Aspesbakke skulle vi altid ned til Langedeby Frugtplantage. Hos Hjort.

Der måtte vi pille alle de æbler vi bare kunne slæbe hjem, og vi prøvede ikke at nøjes med de nedfaldne, så lommer og poser bugnede når vi gik hjemover markerne.

Bodil og Aksel med familie i haven

Nabodrengen til Aspesbakke hed August men der gik lang tid før det gik op for mig at det var hans rigtige navn.

Jeg troede han holdt grin med mig. August var den måned hvor jeg blev født og ikke noget man hed. Så til sidst kom vi op og slås om det.

Først da han havde fået tæv og grædende fortalte mig at han virkelig hed August, troede jeg ham. Jeg fortrød så jeg havde slået ham og forærede ham min lommekniv.

Det fortrød jeg godt nok bagefter, for det var en virkelig god kniv. Men hvad gør man ikke i et svagt øjeblik.

Bodil og Aksel blev gift 7. august 1935

Min svoger Aksel var et meget fint og dejligt menneske. Lidt tilbageholden, men når jeg var alene med ham, kunne han fortælle en masse interessante ting. Han var meget klog på både mennesker og andet.

Afhandling

Han tog os ofte med op i Paradisbakkerne og så kunne vi gå der i lang tid. Han kendte hver eneste sti og vidste alt om bakkerne. Det indviede han os i på en måde at det stod helt klart for os.

Han har også skrevet en lille afhandling om Paradisbakkerne. Men der er vist ikke stort andre end ham og mig der har den.

Han viste os også hvor de største bylenbær var (blåbær). De var mindst dobbelt så store som dem vi havde hjemme, så de var en fornøjelse at plukke. Også selv om vi skulle have en spand fuld med hjem til Bodil.

Fenris

Imens vi plukkede fortalte Aksel videre om Paradisbakkerne.

En af historierne var om Troldestuerne. Her boede Bornholms sidste trolde. Han hed Fenris. Når han lukkede sig inde der, kunne han høre kirkeklokkerne. Han havde nemlig fået det løfte at når den sidste kirkeklokke tav så var hele øen hans. Han kunne nemlig ikke udholde at høre klokker kime.

Men så kom pesten og han hørte klokkerne hver dag, men det glædede ham, for det var som de døde og så måtte der snart ikke være flere mennesker levende.

Da han så i lang tid ikke hørte nogen klokke, gik han ud for at se. De sidste mennesker han havde set, havde været nede ved Årsdale, så han gik den vej. Men så begyndte Ibs Kirkeklokke lige

pludselig at ringe. I sit raseri ramte han ved siden af og stenen landede ved åen nede ved Louisenlund.

Der ligger den stadig med mærker efter hans fingre. Siden er der ingen der har set Fenris.

Bodil og Aksel

Bornholm rundt

Aksel gjorde måske ikke så meget ved ejendommen og landbruget, men så gjorde han så meget mere ved det åndelige og legemlige. Han dyrkede gymnastik indtil han var en gammel mand og tog idrætsmærket i guld med en hel masse sløjfer, også helt op i sine ældre dage. Han gik Bornholm rundt hvert år helt til han faldt om.

Det var på sådan en tur han fik sit sidste knæk. Han faldt om og måtte køres hjem og blev aldrig rigtig rask siden. Han læste meget og var meget interesseret i Bornholmsk litteratur.

Det var måske også vores fælles interesse på det område der gjorde at jeg holdt endnu mere af ham.

Jeg har så meget at sige dig tak for Aksel.

Hos familien på Ny Elleskov

1. maj 1944 kom jeg ud at tjene. Det var nede på Ny Elleskov i Østerlars hos min broder Henning og min svigerinde Magda. Det var et herligt sted.

Især Magda var et ualmindeligt dejligt menneske. Jeg kan aldrig mindes hun har sagt et uvenligt ord til mig.

Folmer, Henning, Ejvind, Magda og Helge

Det var altid hende der kaldte på mig om morgenen men selv om jeg for det meste var vågen længe før hun kaldte blev jeg altid liggende for jeg ville høre hendes stemme. Den var så blid så hele dagen var reddet.

Alting gik som en leg dernede selvom vi ikke blev skånet for besværligheder.

Bar ham hjem

En gang vi skulle ud at meje græs, havde Henning lagt den ny slebne kniv bag slåmaskinen og da han pludselig gik et skridt tilbage, var han så uheldig at få hælen op i kniven med det resultat at hele hælsen blev skåret over.

Jeg blev helt chokeret da jeg så han faldt og blodet løb ud fra hælen. Men så reagerede jeg helt spontant uden at

tænke. Jeg tog ham op i favnen og løb hjem med ham.

Vi har tit undres over hvordan jeg kunne, for da han kom hjem fra hospitalet, prøvede jeg at bære ham, men det kunne jeg ikke magte.

Lange dage

Han kom på sygehuset med ambulance og der måtte han blive til kløverhøsten var godt og vel overstået, så Magda og jeg fik travlt med at passe hele bedriften.

Men selv om det var drøjt så gik det bare fordi Magda var så enestående. Dagene blev somme tider meget lange før det blev fyraften.

Nå, men så kom Henning endelig hjem igen og vi gik og hyggede os indtil sædhøsten skulle begynde.

Nyt uheld

Så en søndag morgen skulle Henning gå ud med køerne på græs og da han kom ud i indhegningen så han ikke hegnstråden lå i græsset og da han trådte tilbage, fik han tråden om hælen og vupti, senen var revet over igen.

Samme procedure som sidste gang.

Magda og jeg var igen alene.

Men heldigvis kom deres venner og hjalp meget til for nu var det mere end jeg kunne klare.

Blandt andet var der et stort stykke med hvede som havde lagt sig til leje og det skulle mejes med sajs og det kunne Magda ikke hjælpe med.

Men så kom deres ven Charles Sørensen og så fik vi det klaret.

Men hvor var jeg træt. Det er drøjt at slå 2 tønderland hvede med sajs.

Men vi blev da færdige med at høste og da Henning kom hjem, var alt i skønneste orden, men det var ikke hver morgen i den tid jeg var vågen når Magda kaldte. Og det skete også jeg faldt i søvn ved aftensmaden.

Nåde også lidt fritid

Det var et meget dejligt år på Elleskov. Jeg oplevede så mange dejlige ting og selv om krigen strammede til og der var udgangsforbud allerede fra klokken ni om aftenen nåede vi alligevel at komme til håndbold, gymnastik, bal og meget mere.

Vi levede mere intents og vi kunne jo altid ga markløst når vi skulle hjem, så pigerne blev skam fulgt hjem dengang også.

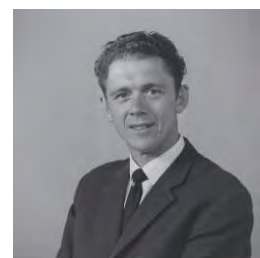
Komedie

Om vinteren øvede vi komedie.

Den første jeg var aktør i var Hostrups "Aprilsnarrene".

Jeg spillede Hans og Iris Marker var Trine. Christian Larsen på hotellet var instruktør og vi øvede i de forskellige hjem.

Det var virkelig morsomt og man lærte mange mennesker at kende.

(Lars Peter fortæller mere i næste nummer)

Friluftsforedrag

Af Birgitte Borgen Müller Marcussen

Lars Peter Dahl offentliggør sine erindringer i "Anetræet". Fortællingerne om barndommens landskaber og dets beboere er værd at formidle ind i nutiden.

Derfor er erindringerne blevet brugt som basis for en historisk vandring, arrangeret af Dansk Vandrelaug, Bornholms Afdeling.

En sådan vandring kræver en P-plads til anslået 25 biler og en sammenhængende vandrerute, der går i ring.

Med 4 lodsejeres tilladelse kunne det lade sig gøre.

Vandreturen blev realiseret 16. april 2023 med 14 små friluftsforedrag på en rute på 7 km.

Turen

Henvisninger til "Anetræet" markeres i parentes med tidsskriftsnr. og side.

Personpræsentation (81,5), (82,20)

Lars Peter Dahl, født 1928, 11. barn på Nørregård, Vestermarie. Gården havde 2 karle, 1 fodermester, 2 tjenestepiger.

1. fortælling ved P-pladsen på Nørregård, Rømeregårdsvej 30.

Barndom med pligter (83,19), (86,8).

Barndom med leg (84,5), (84,6)

2. fortælling på markvejen mod øst mod Kongstubevejen. "Bialita" Bialitevejen 1.(83,15)

3. fortælling ved markvejens udmunding i Kongstubevejen.

Kristian Olsen (82,22) Kongstubevejen 6.

Edith og Mathias (82,22), (82,23).

Kongstubevejen 4.

"Kransemarie". Hun var dygtig til at lave kranse til begravelser, ifølge Gunhild Pedersen, Bornholmske Samlinger 2000. (83,13)

Kransemaries hus i dag

4. fortælling ved Tingsted Å. Børnleg (85,9), Skolevej (85,16)

5. fortælling. Kongstube, Kongstubevejen 7. Tyr (84,6). Orla (84,6)

6. fortælling ved Bialitevejens udmunding i Kongstubevejen.

Ludvig og Petra (83,14).

En deltager udpeger den tidligere postvej.

Ludvig og Petras hus

7. fortælling i indkørslen til Kongstubevej 5. Ruth fra Tingsted Købmand (85,16). Anlæg af nye landevej (82,21). Henning Pihls fortælling i "70 erindringsglimt fra russertiden på Bornholm" 2022.

8. fortælling. Hakkeledsgård, Kongstubevejen 5. Klausen Vest og Ottomine (85,15)

Fortælling om Hakkeledsgård

9. fortælling. Bjergbakke Stenbrud ved Lille Bjergegård, (Bjergbakkevejen 2). (84,6), (85,15)

Samtale om gamle landevej fra Trekanten ved Tingsted Købmand, spor ved indkørslen til stenbruddet, Bjergbakkevejen, forlængelsen til Ringeby Kro, Ringeby Bro, hvor huserækken Rømeregårdsvejen 2,4,6,8,10 og 12 lå ud til landevejen. Efter efternavnet Pihl, kaldtes bebyggelse Pihlebyen.

10. fortælling. Røserne, gravplads, bautasten med havudsigt. (85,14).

11. fortælling i indkørslen til Lyneborg, Bjergbakkevejen 14. Hvor Tingsted Å skærer vejen: Fortælling om Nørregård af Inger Jessen i "70

Erindringsglimt fra russertiden på Bornholm", 2022.

12. fortælling på Lyneborg, Bjergbakkevejen 14. Kort i 1:20.000, revideret 1953 viser markvej ud til Rømeregårdsvej. Kan befærdes, men knudret.

13. fortælling. Indkørslen til Plommegård, Rømeregårdsvejen 28. Faste Petra og onkel Magnus (83,15). Samtale om vejforbindelsen, der findes på kortet 1:20.000 fra 1953. Den hed Kirkevejen og førte fra Nørregård og lige til Vestermarie Kirke.

At formidle viden via friluftsforedrag med vandretur.

Lars Peter Dahl, er som mange bornholmere, en særdeles levende fortæller og har inspireret os til denne tur.

Hvis "Anetræet"s læsere kunne tænke sig at udvikle tilsvarende vandretur med friluftsforedrag, møder man bare op til afdelingens planlægningsmøde med en god idé.

Næste planlægningsmøde finder sted 5. oktober 2023 kl. 19.00 i mødelokalet på Bornholms Bibliotek. Man booker sig ind på en dato inden for det næste halve års planlægningskalender og forpligter sig til at udfærdige en turannonce.

Derefter udvikler man ruten ved at gå gennemgangsture, så de udvalgte fortællinger kommer til deres ret i det rette landskab.

Bestyrelsen

Formand: Hans Ressel

Tlf.: 30 13 81 82

E-mail: fm@bslf.dk

Næstformand: Elo Jacobsen

Tlf.: 30 49 26 51

E-mail: nf@bslf.dk

Kasserer: Tonni Jørgensen

Tlf.: 56 96 45 58

E-mail: ks@bslf.dk

Sekretær: Fie Ellebye

Tlf.: 24 93 15 15

E-mail: sk@bslf.dk

Best. Medl.: Susanne Ressel

Tlf.: 56 95 81 82

E-mail: 1bm@bslf.dk

Best. Medl.: Jørgen Elleby

Tlf.: 42 19 90 91

E-mail: 2bm@bslf.dk

Best. Medl.: Palle Pedersen

Tlf.: 40 30 92 83

E-mail: 3bm@bslf.dk

Suppleant: Erik Hørringsen

Tlf.: 25 72 25 84

E-mail: 1s@bslf.dk

Suppleant: Henning Wisman

Tlf.: 51 50 81 76

E-mail: 2s@bslf.dk

Du kan maile til hele bestyrelsen på:

bestyrelsen@bslf.dk

Foreningens hjemmeside:

<https://bslf.dk>

Bornholmske gårde:

<https://bornholmskegaarde.dk>

Foreningens Facebooksgruppe:

"Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening" er en lukket gruppe kun for medlemmer.

Du kan få godkendt din ansøgning, hvis du skriver dit medlemsnummer på anmodningen.

Åbningstider Bornholms Ø-Arkiv:

Mandag: 10:00 – 15:00

Tirsdag: **Lukket**

Onsdag: **Lukket**

Torsdag: 10:00 – 15:00

Fredag: **Lukket**

Anetræet

Redaktionen afsluttet 27. april 2023

Redaktør

Jens Aagesen

Erfaringer og artikler du synes kunne have interesse for os andre, sendes til:

red@bslf.dk

Afsenderadresse:

Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening, Storegade 19a, 3790 Hasle, DK